

Катерина Попович*аспірант кафедри ТІМ НАОМА**Науковий керівник: кандидат мистецтвознавства**Ю. В. Майстренко-Вакуленко*

Жанрова структура та художньо-стильові особливості мистецтва літографії київської школи графіки 1980-х років

Анотація. Стаття присвячена літографіям київських художників-графіків 1980-х років. Розглянуто тематику їхніх естампів та подано характеристику образно-стилістичних і технологічних особливостей графічних творів.

Ключові слова: літографія, асфальт, естамп, плоский друк.

Постановка проблеми. У дослідженнях, присвячених творчому доробку українських художників-графіків 80-х років ХХ ст. не приділялось належної уваги літографіям, оскільки їх розглядали лише в контексті графічного мистецтва в цілому. На сьогодні помітним є зниження інтересу до виконання літографій майстрами сучасності, зокрема тому, що існують складності репродукування літографій, виготовлення яких потребує спеціального обладнання, та через зображувальні можливості літографської техніки. Побуває думка, що літографська техніка є традиційною (консервативною) і «старомодною» на тлі сучасних мистецьких процесів.

Актуальність дослідження діяльності київської школи літографії зумовлена тим, що в науковій літературі мало комплексних монографічних досліджень, які б вивчали саме цю тему в повному обсязі. На сьогодні у висвітленні творчості київських ху-

дожників-графіків 1980-х років відомості про літографії розпоршені в різних видах мистецтвознавчої літератури й потребують систематизації, всебічного вивчення та ґрунтового аналізу.

Зв'язок авторського доробку з важливими науковими та практичними завданнями. Матеріали дослідження відповідають тематиці дисертаційної роботи автора.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Серед останніх загальних праць українська графіка найґрунтовніше представлена у п'ятому томі «Історії українського мистецтва» (2006) за редакцією Г. Скрипник [2]. Так, у главі «Мистецтво другої половини 1950-х – 1980-х років» висвітлені основні етапи розвитку та здобутки українського образотворчого мистецтва, зокрема, в розділі «Графіка» О. Авраменко окреслено загальний стан української графіки, що охоплює 1950–1980 роки; детальніше книжкова графіка II половини

XX ст. досліджена в статті «Книжкова графіка» О. Ламонової.

Українському графічному мистецтву XX ст. присвячено декілька фундаментальних монографій доктора мистецтвознавства О. Лагутенко, серед них: «Graphien графіки. Нариси з історії української графіки XX століття» (2007) [3], «Українська графіка XX ст.» (2011) [4]; у цих працях на основі теоретичного та ілюстративного матеріалу розглянуто розвиток станкової та книжкової графіки досліджуваного періоду.

Творчий доробок та аналіз творчості київських художників представлений в альбомі «На межі II–III тисячоліть: Художники Києва. Із древа життя українського образотворчого мистецтва: живопис, графіка, скульптура» (2009) [8].

Варто сказати, що на даний час відомі також праці, в яких досить повно подані творчі доробки художників-графіків, серед них – альбом «Народний художник України Микола Попов» (2004) [5], монографія О. Федорука «Андрій Чебикін – крила щедрої душі» [6], та інші.

Новизна дослідження та зазначення нерозглянутих раніше частин загальної проблеми, яким присвячується стаття. У пропонованому дослідженні вперше розглянуто наявний матеріал про мистецтво літографії у творчості київських художників-графіків 80-х років XX ст.; відтворено цілісну картину розвитку техніки плоского друку в київському мистецькому середовищі та визначено коло митців-графіків Києва, які працювали в галузях станкової графіки та книжкової ілюстрації у літографській техні-

ці; визначено тематику та жанровий діапазон графічних творів і розділи книжкової ілюстрації, які обрали київські літографи у досліджуваній часовій проміжок; виявлені художні ознаки, засоби виразності та технологічні особливості літографій у творчості київських художників-графіків 1980-х років. Літографське мистецтво розглянуто автором статті як окремий вид друкованої графіки, а також приділена увага його особливостям.

Методологічне або загальнонаукове значення авторських розробок. Результати дослідження можуть бути використані у навчальному процесі при підготовці художників-графіків та фахівців інших споріднених спеціальностей, а також для розробки методичних посібників в галузі графіки і для підвищення інтересу до літографського мистецтва й залучення студентів до вивчення творчої спадщини українських графіків.

Постановка завдання. Мета статті – дослідження діяльності київської школи літографії у 1980-ті роки, визначення кола київських митців, які працювали в літографській техніці та аналіз їхнього творчого доробку на основі джерельної бази: публікацій, архівних матеріалів, загальних праць про українське графічне мистецтво, каталогів художніх виставок та монографій про окремих майстрів-літографів Києва.

Виклад основного матеріалу дослідження. 1980-ті роки – завершальний етап радянської доби у фазі стагнації. Мистецтво графіки того часу перебувало під політичним, соціальним та ідеологічним тиском, однак художники наважуються вільні-

ше висловлюватись як щодо форми, так і в ідейно-змістовній сфері.

Для створення дипломної роботи, яка є підсумком навчання в мистецькому закладі, частина вихованців КДХІ обирає літографію, використовуючи характерні для неї засоби виразності та художньо-пластичні прийоми [7]. В майстерні книжкової графіки під керівництвом професора В. Я. Чебаника та в. о. доцента Г. І. Галинської, які виховали плеяду відомих українських художників-графіків, студенти для оформлення книг обирали твори українських та російських авторів. Молоді мистці, проявивши свою творчу зрілість, знаходили оригінальні вирішення композицій у трактуванні сюжетів: В. Іванов-Ахметов до поеми В. Маяковського «В. І. Ленін» (1981), В. Радько до книги М. Горького «Мати» (1983) (іл.1), Л. Пуханова до короткої біографії В. Леніна (1983), К. Куделіна (Корнійчук) до творів А. Чехова (1985), А. Марчук до твору М. Стельмаха «Гуси-лебеді летять» (1986), О. Шитий до книги А. Чехова «Вишневий сад» (1986). Дипломні роботи В. Радька, В. Іванова-Ахметова увійшли до експозиції IV Республіканської виставки «Художник і книга», а ілюстрації до літературних творів художників О. Шитого та К. Куделіної (Корнійчук) демонструвались на V Республіканській виставці «Художник і книга».

В майстерні станкової графіки (яку очолював професор І. Селіванов, а згодом, після його смерті, з 1985 р. – професор А. Чебикін), – студенти все ще працювали над політично заангажованими ленінськими, революцій-

Іл. 1. В. Радько. Ілюстрації до книги М. Горького «Мати». Літографія. 1983

но-патріотичними темами, прославляли людину-трудівника в межах методу «соцреалізму» на засадах академічного рисунка, продовжуючи основну жанрово-стилістичну канву 60–70-х р. XX ст. Епізоди та герої революцій, розвиток подій Другої світової війни з особливим драматизмом, гостротою та емоційною насиченістю зображувались в дипломних роботах студентів В. Юдіна «Софія Київська» (1981), Ю. Пилипенка «Сім'я Ульянових в Києві» (1982), Т. Васильєвої «Життя Марії Коршун» (1982), В. Шпака «Корчагінці» (1983), Е. Межула «Київ в роки Великої вітчизняної війни» (1985), В. Франчука «Етапи боротьби та звершень» (1986), Т. Масаутова «Ленін в Казані» (1987), О. Сапожкової «Перші декрети радянської влади» (1987). Трудові будні радянської людини з достовірною точністю зображувались в літографіях А. Ракова «Молоді механізатори» (1981), І. Шелеста «Хірургу М. М. Амосову присвячується» (1985), О. Плєсовської «Мої сучас-

ники» (1986), В. Сидорченка «Радянська міліція» (1987), а Н. Анікіна створила серію «Слово про Леся» (1987).

Випускники графічного факультету КДХІ, здобувши мистецьку освіту, увібравши досвід славетних педагогів, розкривали свої великі можливості й творчий потенціал, перманентно удосконалювалися та піднімалися на вищі щаблі в образотворчому мистецтві.

Активна виставкова діяльність на базі Спільки художників УРСР та Міністерства культури УРСР тривала до кінця 80-х років ХХ ст. Широта та масштабність тематичних виставок давала можливість експонуватись кожному художникові, який виявив високий рівень професійної виконавської майстерності. У станковій графіці київських мистців можна спостерігати відлуння різних подій тогочасного життя, вони охоче бралися за кожен запропонований їм для виставок тему.

На Республіканській виставці творів молодих художників (1980) київськими мистцями була широко представлена графіка, серед яких літографії Н. Котьол («Скоро Новий рік», 1980), Ю. Кутілова («Допомога колгоспу», 1980), В. Посохова («Зима в ботанічному саду», серія «Квіти літа», 1980), О. Тертичної («Місто», «Старе дерево», 1980), які відобразили особистісний процес сприйняття життя і навколишнього світу та мають споглядальний характер. Також експонувались аркуші З. Ружкової за мотивами твору Є. Гребінки «Пригоди синької асигнації» (1980 р.). У літографіях «Стара мечеть», «Дворик у Сіджаку» із серії «Поїздка до

Узбекистану» (1980) Н. Болдирєва, яка побувала у творчому відрядженні в Узбекистані та виконала чимало пленерних замальовок, розкриває перед глядачами фрагменти культури узбецького народу, відтворюючи особливості архітектури та природи їхнього краю, долучає до міжкультурного діалогу.

Низка мистців-киян взяли участь у виставці «Наш рідний Київ», приуроченій до 1500-річчя міста, де були продемонстровані естампи, виконані в різноманітних жанрах. Портрети визначних діячів науки, культури та мистецтва, історичних постатей були майстерно та вишукано виконані такими художниками, як Г. Гаркуша «Поет І. Франко і композитор М. Лисенко» (1982), В. Губенко «Поети України (М. Рильський, П. Тичина, В. Сосюра)» (1982), Г. Казаков «Академік Б. Є. Патон» (1982), М. Компанець «Т. Шевченко» (1982), В. Чебанік «Леся Українка» (1982), М. Попов «Поет і філософ Г. Сковорода» (1982), М. Прокопенко «Художник В. Касян» (1982), Ю. Рубашов «Ярослав Мудрий» (1982). Акцентують увагу на визначних пам'ятках Києва в міських пейзажах мистці: Г. Варкач у циклі «Осінні мотиви» (1982), О. Малаков «Старий провулок Києва» (1980), Ю. Рубашов «Аскольдова могила», «Будівля колишньої Києво-Могилянської академії» (1982), А. Толкачова «Пам'ятник князеві Володимирові», «Пам'ятник Т. Шевченку» (1982). У батальному та історичному жанрі, героїко-патріотичному ключі виконані літографії Г. Варкача «На захист Києва (1941)» (1982), О. Микори серія «За Київ

рідний» (1982), М. Прокопенка «6 грудня 1240» (1982). До експозиції також увійшли естампи І. Крупського «Тяжке минуле» (1982), Г. Варкача «Сухені яблука» (1982).

Воєнна тематика, яка знаходила відгук у серці майже кожного жителя, залишається провідною у творчості художників ще багато десятиліть після завершення Другої світової війни. На Республіканській художній виставці, присвяченій 35-річчю перемоги над фашизмом, експонувались аркуші О. Папірного із серії «Солдатські будні» (1980), та сповнені трагізму, співпереживань літографії В. Куткіна із серії «День Перемоги» (1980), О. Микори із серії «Пам'ять ветерана» (1980). На виставці творів художників Києва, присвяченій 40-річчю битви за Дніпро і визволенню Києва від німецько-фашистських загарбників, можна спостерігати різноаспектне розкриття теми київськими мистцями. Г. Варкач представив літографію «На захист Києва» (1982), Е. Штільман – аркуш «За водою» із серії «Кияни у роки Великої вітчизняної війни» (1983) та В. Мельниченко – аркуші із серії за мотивами творів Л. Первомайського. В аркушах із серії «За рідний Київ» (літографія, туш, 1982) О. Мікора передає тривожний суровий настрій воєнних днів, на аркушах циклу розгортаються трагічні події війни. Це документальна розповідь про драматичні сторінки історії нашого народу, яка донесена до глядача достовірно та правдиво. Так, твори «Грізний час. 1941», «За наше щастя», «Загибель Успенського собору», «6 листопада 1943 р. На руїнах Хрещатика» лаконічні, панорамні, узагальнені, наче розмиті, без зайвої деталізації.

На спеціалізованій виставці естампа «Естамп-1982», серед розмаїття графічних технік літографія була найбільш поширеною. Так, Г. Варкач виконав літографії із серії «О. С. Пушкін на півдні» (1982), А. Крвавич – аркуші «О. Радішев», «Г. Сковорода», «Т. Шевченко» із серії «Просвітитель» (1982), В. Посохов – літографії із серії «Квіти літа» (1981), В. Радько – літографію «В майстерні» (1981), В. Черватюк – «Зустріч з минулим», В. Іванов-Ахметов – «Стара вуличка», «Випуск-81 та Київ» (1980) та Ю. Рубашов естампи тушшю з емоційним забарвленням – «Вечір», «22 червня», «Вігер», «Тиша» (1980). В. Мовчан в аркушах I, II, III із серії «Дума про гармонію» (1981), виконаних в асоціативно-метафоричному ключі, використовує образну стилістику плаката: контрастні протиставлення форми та тону в геометризованому просторі. Філософські роздуми про долю і роль матері втілились в літографіях О. Овчинникової із серії «Художник малює матір», (1982): «Не рьдай мене, мати» (А. Рубльов), «Пієта» (народження Мікеланджело Буонаротті) (іл. 2), «Матері» (Кете

Іл. 2. О. Овчинникова. «Пієта» (народження Мікеланджело Буонаротті) із серії «Художник малює матір». Літографія. 1982

Кольвіц), «Колискова» (смерть Ван Гога), «... І буде син, і буде мати!» (В. Овчинников). Майстриня використовує колажно-монтажний принцип побудови композиції.

У графічній серії «Мужність» (1981) М. Попов передає конкретні життєво-достовірні риси людей, на долю яких випали тяжкі випробування у воєнні часи, та вони гідно їх перенесли. Так, у літографіях (асфальт) «Геть війну», «На допиті», «Важке завдання», «Страхиття війни», «Шляхами війни» з цієї серії, які несуть психологічне навантаження з вдалим емоційними акцентами, головними героями стали прості люди з їхніми глибокими переживаннями та роздумами. Характерними рисами естампів цієї серії стали композиційно-площинна структурованість, виразність й чіткість образотворчої мови та змістовна формотворчість. У графічних творах майстрів-літографів простежується своєрідне вирішення поставлених творчих завдань.

Учасниками Республіканської художньої виставки, присвяченої 60-річчю утворення СРСР («СРСР – наша Батьківщина») стали – К. Корнійчук-Куделіна з ілюстраціями до книги Ч. Айтматова «Рябий пес, що біжить краєм моря» (1981), А. Крвавич з портретами відомих українців, які працювали в галузі культури та мистецтв: «Соломія Крушельницька», «Іван Франко», «Олександр Довженко», «Анатоль Петрицький» (1982), Ю. Пилипенко з дипломною роботою «Сім'я Ульянових в Києві» (1982). В аркушах «Не шей мене, матушка, красний сарафан», «Козак і дівчина», «Танок» із серії «Російські

та українські народні пісні» (1982) художниці О. Якутович відчутні тонкі інтонації, іронія та простота.

На Республіканській художній виставці, приуроченій до XXVI з'їзду КПРС та XXVI з'їзду Компартії України («Ми будемо комунізм») київські художники презентували свої графічні твори. Зокрема, Г. Варкач – «Подих моря» (1980), Л. Віг-Денисова – «Ранок» із серії «Дитинство» (1980) та Ю. Рубашов «22 червня» (1980).

Київські художники, які працювали в галузі книжкової графіки, брали активну участь в Республіканських виставках ілюстрації та книжкового оформлення. На III Республіканській виставці «Художник і книга» демонструвалися кольорові літографії Г. Варкача із серії «Рими» (1980), Ю. Шейніса за мотивами творів В. Маяковського (1981), аркуші З. Кружкової за мотивами твору Є. Гребінки «Пригоди синьої асигнації»

Іл. 3. А. Крвавич. Ілюстрація «Стрілець» до «Творів» Ю. Федьковича. Літографія. 1980

(1980 р.), ілюстрації А. Крвавича до «Творів» Ю. Федьковича (1980) (Лл. 3), які вирізнялися власними мистецькими почерками та самобутністю.

На IV Республіканській виставці «Художник і книга» були представлені твори київських майстрів графіки, виконані в літографській техніці, зокрема, кольорові літографії А. Крвавича до «Оповідань» М. Коцюбинського (1982); літографії З. Кружкової – до «Композиції на тему творів У. Шекспіра» (1983); О. Мезенцева – аркуші із серії «За мотивами російських билин та казок» (1983); А. Василенка – до української народної казки «Котигорошко» (1982), «Піночкію» Карло Коллоді (1983), «Синиця» Л. Глібова (1983); О. Овчинникової – «Лазня», «Святий вечір», «У кожного з них була мати!..» за мотивами Ф. Достоевського «Записки з Мертвого дому» (1983); О. Якутович – кольорові літографії з серії «Російські та українські народні пісні» (1982–1983) та С. Якутовича – аркуші до «Севастопольських оповідань» Л. Толстого (1982–1983). Ми можемо спостерігати множинність індивідуальних підходів і вирішень в ілюструванні книги, великий реєстр виражальних засобів у трактуванні художніх образів.

На наступній V Республіканській виставці «Художник і книга», на якій серед різноманітних графічних технік зустрічались літографії київських художників, мистці зверталися до національних джерел та історичних пам'яток українського народу, що засвідчують кольорові літографії до збірки українських народних пі-

сень (1985) О. Лисенко, ілюстрація до твору «Слово о полку Ігоревім» (1985) О. Пахомової, ілюстрації до «Українських народних дум» (1985) А. Крвавича. Особистісне розуміння літературних творів та пошуки виразної образотворчої графічної мови виявили С. Позняк в оформленні та ілюстраціях до роману О. Проханова «Дерево в центрі Кабула» (1985); В. Мельниченко в ілюстраціях до поезій Ф. Війона «Великий тестамент» (1983) та до збірки «Діячі культури в боротьбі за мир» (1984); кольорові літографії В. Іванова-Ахметова до роману М. Булгакова «Біла гвардія» (1984) та М. Гейко до поезії В. Маяковського «Прозасідавшієся» та «Про погань» (1986).

Київські художники-графіки брали участь у виставковій діяльності поза межами України. Зокрема, на виставці «Изобразительное искусство Украинской ССР» в Москві (1985) експонувались естампи Г. Варкача із серії «Вересень на заставі» (1982) та «Пушкін на півдні» (1982), О. Овчинникової із серій за мотивами Ф. Достоевського «Записки з Мертвого дому» (1983), «Художник малює матір» (1982), М. Попова із серії «Мужність» (1981), О. Микори із серії «За рідний Київ» (1982) та «З вірою в Перемогу» (1984), В. Мельничука із серії «До 40-річчя звільнення Києва» за мотивами творів Л. Первомайського (1983) та циклу «Пам'ять» (1984), Н. Кирпенко із серії «Афганістан» (1983), А. Крвавича – «Просвітителі» (1982), З. Кружкової ілюстрації до твору Є. Гребінки «Пригоди синьої асигнації» (1980), М. Маловського естампи «На пожа-

рищі рідного дому» (1980), «Манна каша» (1983), В. Лопати ілюстрації до твору В. Сосюри «Червона зима» (1983), В. Мовчана із серії «Дума про гармонію» (1981) та аркуші «Ніч в селі» (1981), «Перед грозою» (1981).

В серії літографій «Під мирним небом» (1984–1985) А. Чебикіна втілились думки про щасливе дитинство та родинний затишок. Вони сповнені спокоєм, ліризмом, вирізняються нюансними співвідношеннями та м'якими тональними переходами. Художник пленерно-натурні та побутово-романтичні рисунки, виконані вугіллям, переводить в техніку літографії. Так були створені естампи «Спекотний день», «Канікули», «На балконі», «Літо». «У літографському циклі, об'єднаному назвою «Під мирним небом», Чебикін вийшов на новий рівень творчого мислення, що вплинуло на стилістику творів і зумовило сміливу фіксацію білої площини як засобу свіжих рецепторних імпульсів» [6, с. 106].

Г. Польовий створює графічну серію на воєнну тематику «Пам'ятні місця героїчної оборони Києва» (1985–1987). У літографіях цієї серії

Іл. 4. Г. Галинська. «Льон» із серії «Полісся». Літографія. 1987

«Руїни грізного бастиону» та «Дот біля села Ходосіївки» дуже лаконічно та символічно, на основі трансформованих пейзажних етюдів, мистець передає суворий характер місць бойових дій, які несуть пам'ять тих героїчних подій. Натомість у літографії «Над Ірпінською заставою» відчуються ліричні нотки, над темними руїнами життєстверджувально летить зграя білих птахів, а смужка квітів у нижній частині твору уславлює тих, хто боровся за перемогу у війні. В композиції цієї серії домінує чорний колір, який драматизує, загострює образ та підкреслює трагічні наслідки війни.

У творчому доробку В. Мітченка є літографії, присвячені місту Києву, де відчувається як автор замислюється над його минулим та сьогоденням. Літографія «Кінцева зупинка трамваю» із серії «Оболонь» (1982), (експонувались на Четвертій республіканській художній виставці «Завжди напоготові»), показує швидкі темпи розбудови міста та конструктивні індустріальні мотиви. А його кольорова літографія «Лавра. Погляд» (1989) вирізняється філософським осмисленням глибини коріння історії та її зв'язку з сучасністю.

Естампи «Льон» (іл. 4), «Картопляне поле», «Вечір на фермі» із серії «Полісся» (1987) Г. Галинської, вагомими рисами яких є композиційна виваженість та пружність стрімких ліній, передають велич і красу жінок-трудівниць села. Роздуми художниці над творами Т. Шевченка втілені в літографіях «Катерина», «Нашо мені чорні брови...» та «Єсть на світі доля, та хто її знає...» (1989). Експресивні та чуттєві за характером графічні твори мають своєрідну стилістику та внутрішню потужну енергетику. Серія літографій «Начерки» (1988), яка складається із зображень натурниць

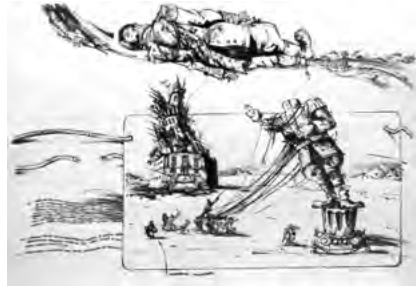
на умовному тлі, артистично виявляє скульптурну пластику форм оголеного жіночого тіла, що наче пульсують живою силою на межі динаміки і статичності.

Наприкінці 1980-х років у мистецтві графіки з'являються нові тенденції – нове розуміння і сприйняття простору та композиційної побудови аркуша.

Особливу увагу варто звернути на твори Т. Гончаренка, який після завершення навчання в аспірантурі КДХІ (1989) на підсумковій виставці звітував літографіями за мотивами твору Габрієля Гарсія Маркеса «Осінь патріарха» (іл. 5). Його графічні роботи кардинально вирізнялися на тлі традиційного радянського мистецтва, образно-асоціативні, фантазмагоричні, з використанням гротеску та аналогій. Аркуші за своєю стилістикою нагадують комікси, поєднуючи в одній площині текст та кілька зображень або сюжетів.

В. Іванов-Ахметов створив серію кольорових літографій «Сповідь друга», зокрема аркуші «Болото» (1987), «Фальшива аура» (1988). Графічні твори художника – це спосіб філософського осмислення дійсності, закодований в образах та символах, де поєднується особисте й загальнолюдське, реальне та вигадане. Зауважимо, що свого часу майстер графіки також зазнав впливу творчості Габрієля Гарсія Маркеса.

Необхідно сказати, що низка мистців означеного періоду для ілюстрування книги надавала перевагу кольоровій літографії для емоційної насиченості, виразності та підвищення впливу на читача. У станковій графіці найчастіше використовується літографський олівець, рідше – туш та асфальт.

Іл. 5. Т. Гончаренко. Аркуш за мотивами твору Габрієля Гарсія Маркеса «Осінь патріарха». Літографія. 1989

Висновки. У 1980-х мистецтво графіки стало відображенням світобачення людини та передавало духовну атмосферу в суспільстві загалом, водночас воно було зумовлене загальними процесами розвитку образотворчого мистецтва та культури країни. Мистець, незважаючи на ідеологічні умови та політичну ситуацію, яка склалася у 1980-х роках, ставав більш розкутим, прагнув до самореалізації.

Художники, які намагалися вийти поза межі методу «соцреалізму», частіше зверталися до ліногравюри, яка була декоративно-узагальненою та стилізованою, або до офорту з його фактурністю, ефектами та тональністю. Літографія, на відміну від інших естампних технік була наближена до натурального рисунка і завдяки цьому більше відповідала запитам тогочасного суспільства, вимогам реалістичного відтворення дійсності. Тому художники-літографи кївської школи графіки 1980-х років, для реалізації творчих завдань у своїй художній діяльності, почали використовувати ширший спектр виражальних засобів, новітні композиційні прийоми, піднявши графічне мистецтво на новий цикл історичного розвитку.

1. *Афанасьєф В. А.* Українське радянське мистецтво 1960–1980-х років. Нариси з історії українського мистецтва / В. А. Афанасьєф – К. : Мистецтво, 1984. – 224 с. : іл.
2. *Історія українського мистецтва* : в 5 т. Т. 5: Мистецтво ХХ ст. / під ред. Г. Скрипник – К. : НАН України. ІМФЕ ім. М. Т. Рильського, 2007. – 1048 с.
3. *Лагутенко О. А.* ГРАФІЧЕН ГРАФІКИ. Нариси з історії української графіки ХХ століття / О. А. Лагутенко – К. : Грані-Т, 2007. – 168 с. : іл.
4. *Лагутенко О. А.* Українська графіка ХХ століття: навчальний посібник / О. А. Лагутенко – К. : Грані-Т, 2011. – 184 с. : іл.
5. *Народний художник* України Микола Попов: Альбом / авт. вступ. ст. В. Могилевський. – К. : ТОВ Європа Принт, 2004. – 199 с. : іл.
6. *Федорук О. К.* Андрій Чебікін – крила щедрої душі – К. : ЕММА, 2004 – 287 с.
7. *Христенко В. Є.* Техніки авторського друку. Офорт, літографія, дереворит та лінорит, шовкотрафаретний друк / В. Є. Христенко: Навч. посіб. – Х. : Колорит, 2004. – 83 с. : іл.
8. *Художники Києва.* Із дерева життя українського образотворчого мистецтва. Живопис. Графіка. Скульптура. Альбом \ автор-упоряд. В. Андрієвська – К. : Криниця, 2009 – 522 с.: іл.

Жанровая структура и художественно-стилистические особенности искусства литографии киевской школы графики 1980-х годов

Екатерина Попович

Аннотация. Статья посвящена творчеству киевских художников-графиков 1980-х годов, которые работали в литографской технике. Рассмотрено тематику их эстампов и дана характеристика образно-стилистических и технологических особенностей графических произведений.

Ключевые слова: литография, асфальт, эстамп, плоская печать.

Genre Structure, Artistic and Stylistic Features of Lithography Art of Kyiv Graphic School of the 1980s

Kateryna Popovych

Annotation. In the final stage of the Soviet-era stagnation phase the graphic art of the 80s had still been affected by the political, social and ideological pressure but gradually it started expressing itself freer both in form and content.

Some students of Kyiv State Art Institute chose lithography as their final year project. In the book design workshop led by Professor V. Chebanik and acting Associate Professor G. Halynskaya, there designed Ukrainian and Russian literary works such students as Vladimir Ivanov-Akhmetov, Volodymyr Radko, Larissa Pukhanova, Katerina Kudelina (Korniyuchuk), Anatoliy Marchuk, Oleksandr Shytui, who came across original composition solutions in the subject interpretation. In the easel graphics workshop, headed by Professor I. Selivanov, and since 1985 by Professor A. Chebykin students Yuri Pilipenko, Vasyl Shpak, Edward Mezbul, Valerii Franchuk, Timur Masautov, Olena Sapozhko, Igor Shelest, Olena Plesovska and others kept on working on politically motivated Leninist, revolutionary and patriotic themes, glorified a working person within the method of «socialist realism».

The theme-based Republican art exhibitions presented lithographies by Yuri Rubashov, Georgii Varkach, Vitalii Movchan, Gennadii Poljovui, Mikola Popov, Olexander Mykora, Olena Ovchinnikova, Andrii Chebykin and others, performed in a variety of genres, including portraits of prominent figures of science and culture, different landscapes, works on military topics and everyday scenes. In the graphic works of the artists an original way of solving creative problems was traced.

Kyiv artists Adam Krvavych, Julii Sheinis, Oleksii Mezentsev, Anatolii Vasilenko, Olga and Sergii Yakutovych and others participated in the III, IV, V Republican exhibitions «Artist and Book». We can observe a plurality of individual approaches and solutions in the book design, a large register of means of expression in the image interpretation.

The graphic arts reflected the person`s worldview of the definite time and transfused the spiritual atmosphere of the society at large, caused by the general processes of the development of fine art and culture in the country. Despite the ideological conditions and political situation in the 1980s, the artist became more relaxed and strived for self-realization.

Keywords: lithography, asphalt, printmaking, flatbed print.